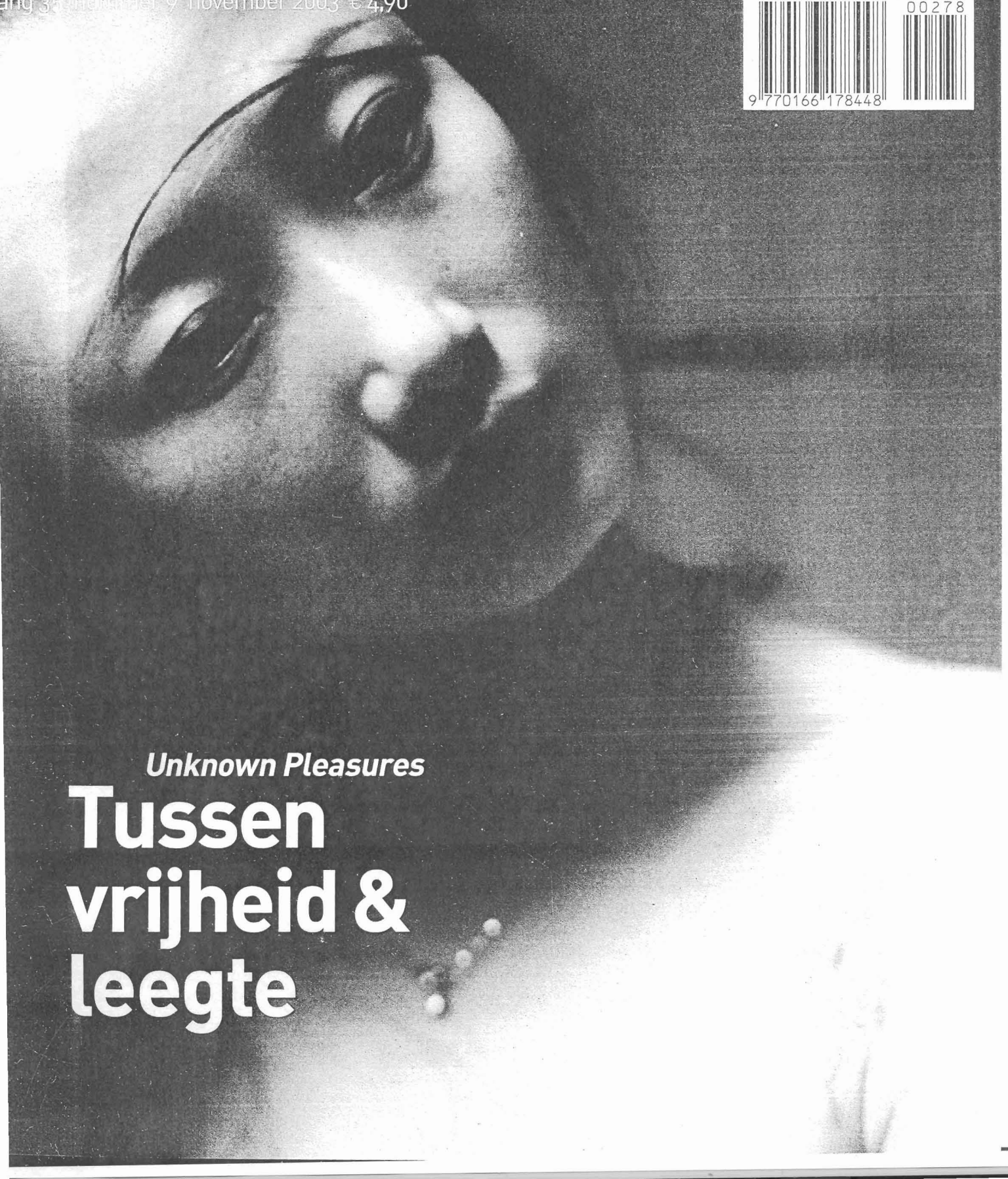

Skrien

UBVU ALG. LITERATUUR-
WETENSCHAP

Sonny Chiba over *Kill Bill* Peter Greenaway over *The Tulse
Luper Suitcases* De pioniers Leo de Hartogh Fellini in foto's
Black Soil Iedereen wil hiphop zijn IDFA Ulrich Seidl, de zege-
ningen van het Vrijman Fonds & de animatiedocumentaire

ang 35 nummer 9 november 2003 € 4,90

Unknown Pleasures

Tussen vrijheid & leegte

Niet de liefde, maar de interesse is onbeperkt

Maarten Reesink over de kritiek op zijn *Inleiding televisiestudies*

Er kwam nogal wat kritiek op het (studie)boek *Inleiding televisiestudies* van Joke Hermes en Maarten Reesink, twee docenten in dat vak aan de Universiteit van Amsterdam. Vooral op het idee om de hiërarchie van 'hoge' en 'lage' cultuur te laten varen en in plaats daarvan elke cultuuruiting te beoordelen in zijn eigen sociaal-culturele context. Reesink geeft antwoord op tien stellingen uit de gepubliceerde kritieken.

1. **'Alleen bij tv-wetenschappers is de liefde voor de buis onvoorwaardelijk. Zij moeten eraan verdienen.'**

Maarten Huygen in *M*, het maandblad van NRC Handelsblad, 2 augustus

De tirade tegen mijn ideeën in Huygens afscheidsessay als televisiecriticus is feitelijk al voorbij als deze twee ominieuze zinnestjes opeens opduiken. Los van de curieuze veronderstelling die eruit spreekt (moet ik vrezen voor mijn baan als ik negatiever ben over televisie?), maken ze bovenal een interessante gedachtesprong expliciet die ook veel andere criticasters maken: als je populaire cultuur echt serieus neemt, en er zelfs voor uitkomt aan niet al te hoogdravende uitingen ervan oprecht plezier te beleven, dan is je liefde voor de buis dus 'onvoorwaardelijk'. Dat klopt niet, ook voor mij geldt dat ik het merendeel van wat er op televisie verschijnt als kijker graag aan mij voorbij laat gaan, al zal ik wellicht bij andere programma's wegzappen dan mijn illustere voornaamgenoot. Huygen verwacht mijn vermeende liefde voor het medium met mijn academische interesse: die is inderdaad onbeperkt, al was het maar omdat de liefde van grote delen van het publiek onvoorwaardelijk lijkt – dat willen we begrijpen. Dat is de bedoeling van ons boek *Inleiding televisiestudies*.

2. **'Het is wel even slikken: een postmodern boek over televisie, waarin soap opera en reality-tv als de grote verworvenheden van onze tijd worden bezongen.'**

Ad van Liempt in de rubriek *Landschap van de Volkskrant*, 6 september

De klassieke retorische truc van de journalist die het eigenlijk helemaal niet wil begrijpen: men haspelt wat begrippen uit het boek door elkaar en maakt een karikatuur van het betoog als geheel, om vervolgens op die stroman in te hakken. Van Liempt maakt het wat dat betreft wel het bontst: het feit dat we televisie in verband brengen met enkele ideeën uit het postmodernisme maakt ons boek geenszins postmodern, en het feit dat we genres als soap opera en reality-tv serieus nemen en kritisch (in de zin van analytisch) onder de loep nemen betekent ook niet dat wij die direct zien als 'de grote verworvenheden van onze tijd'. Wat we wel willen is trachten iets te begrijpen van het hoe en waarom van de opkomst van deze genres, in de context van bredere maatschappelijke ontwikkelingen.

**Televisiepulp
tot kunst verheffen
is het laatste wat ik wil**

3. **'De auteurs, Joke Hermes en Maarten Reesink, vullen de eerste helft van het boek met een theoretisch kader waarbij ze zich zowaar geïnspireerd tonen door Karl Marx, hoewel deze, als negentiende-eeuwer, zelf niet zoveel over televisie schreef.'**

Gerry van der List in *Elsevier*, 21 juni

Met afstand het meest bizarre kritiekpunt dat er tegen het boek is geuit. Wat we in ons boek schetsen is een *cultural studies*-benadering van televisie, waarin begrippen als vertoog, context en macht centraal staan. Daaruit spreekt al het multidisciplinaire karakter, waarin theorieën en begrippen vanuit verschillende stromingen met elkaar verbonden worden. Zo beschrijven we de historische ontwikkeling van het ideologiebegrip zoals dat oorspronkelijk door Marx is geformuleerd, om aan de hand van uiteenlopende punten van kritiek daarop uit te komen bij de Foucaultiaanse invulling van het begrip 'discours'; dat is naar ons idee een handzamer begrip voor het analyseren van populaire cultuur. Als televisie, zoals wij menen, begrepen moet worden in de sociaal-culturele context waarin ze functioneert, kan ook het werk van wetenschappers uit andere disciplines dan televisiestudies soms geen kwaad, zelfs als ze nooit iets over televisie geschreven hebben.

4.

"Volgens hem [Maarten Reesink] kijk ik als hoger opgeleide neer op het volk dat zich amuseert. Ik hecht aan goede smaak, "maar in negen van de tien gevallen is dat een argument in handen van mensen die hun smaak aan anderen willen opleggen", zei Reesink in een interview in de VARA-gids.'

Maarten Huygen in NRC Handelsblad, 2 augustus

Op dit punt toont zich de inspiratie van de Franse socioloog Pierre Bourdieu, die de samenhang tussen macht en (hoge) cultuur heeft blootgelegd. In zijn magnum opus *La distinction* laat hij zien hoe hoge cultuur niet zozeer een hogere status heeft vanwege haar hogere intrinsieke waarde, maar simpelweg omdat zij de cultuur is van de sociale en culturele elites. Met alle mitsen en maren die in de afgelopen decennia tegen zijn ideeën zijn ingebracht, blijft het opvallend dat televisiecritici in de serieuze pers in Nederland tot op de dag van vandaag een open oog en oor hebben voor die schitterende NPS-documentaire en dat prachtige cultuurmagazine van de VPRO, maar een blijvend blinde vlek voor de meer populaire genres en programma's, met name van de commerciële zenders. Het wordt hoog tijd om ook de populaire cultuur (kritische) aandacht te geven.

We beoordelen het journaal ook niet met de eisen van de comedy

5.

'Reesink is zo'n academische bekeerling tot de massacultuur die er heilig van overtuigd is dat een aflevering van GTST waarin een jonge acteur met een kleurtje en passant een boek openslaat, meteen het verzameld werk van Shakespeare naar de kroon steekt omdat er 'maatschappelijke thema's' op de agenda worden gezet.'

Bas Heijne in NRC Handelsblad, 7 juni

Wat Heijne hier verwacht is een inhoudelijke analyse met een waardeoordeel. Nogmaals: naar mijn idee kunnen we de betekenis van beide culturele fenomenen, zowel Shakespeare als *GTST*, alleen maar begrijpen en beoordelen als we ze analyseren in de maatschappelijke en culturele context. Dat is de opdracht van televisiestudies, juist zonder vooraf al een waardeoordeel te geven. Om tot een gefundeerd waardeoordeel te komen over de ethische aspecten van beide (en dat zijn natuurlijk niet de enige aspecten), moeten we kijken naar welke thema's op welke manier aan de orde worden gesteld, en die plaatsen in de context van tijd, plaats et cetera. Pas dan kunnen we komen tot een genuanceerd oordeel over cultuur, of het nu gaat om kunst of populaire cultuur.

FOTO HUGO BES

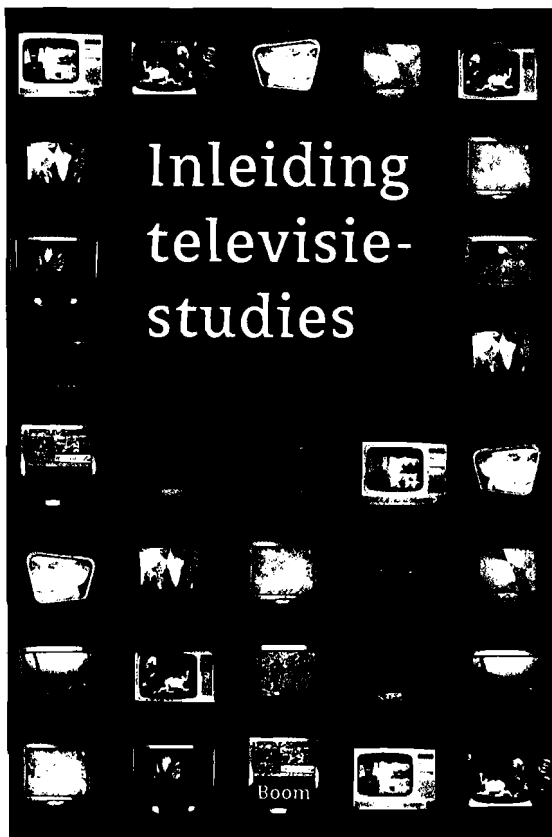
Serieuze televisiecritici hebben een blijvend blinde vlek voor populaire genres en programma's

6.

'Het is het soort kromspraak waar media-professor en LPF-ideoloog Henri Beunders mee is begonnen: de wetenschapper heeft zich ogenschijnlijk bevrijd van de benepen vooroordelen van de verwaten elite en treedt de massacultuur met open vizier tegemoet, maar daaronder schuilt een nauwelijks verborgen agressie tegen wat voor 'hoge' cultuur doorgaat.'

Bas Heijne in NRC Handelsblad, 7 juni

Plaatst Van der List mij nog in de dogmatische linkse hoek, volgens Heijne hoor ik toch echt bij populistisch rechts! Maar helaas, ik heb niets tegen kunst of hoge cultuur; het vormt zelfs een niet gering onderdeel van mijn eigen culturele consumptie, zoals bij zo veel mensen die ook liefhebber zijn van allerlei vormen van lage cultuur. Waar ik wel sterk tegen ageer, is de vooraf gegeven hiërarchie tussen hoge en lage/populaire cultuur (waarbij de laatste dus per definitie inferieur is aan de eerste) en het *dédain* van de fans van de hoge cultuur voor de lage. Bovenal heb ik grote bezwaren tegen het gemakkelijk, niet-kritisch (dat wil zeggen: wel negatief maar niet analytisch) nadenken over populaire cultuur.

7.

'En Patty [Brard, van Patty's Posse - MR] is gewoon pulp. Vast en zeker beter gemaakt dan Patricia's Real Life, en verslavend zoals je aan pornografie verslaafd kunt raken, maar toch gewoon pulp. Patty weet dat. (...) Het zijn academici als Reesink die in hun verlangen om tegen de nieuwe elite aan te schurken tv-pulp op quasi-wetenschappelijke wijze tot kunst willen verheffen. Dat is het nieuwe verraad der klerken.'

Bas Heijne in NRC Handelsblad, 7 juni

Televisiepulp tot kunst verheffen is het laatste wat ik wil. Als ik naar *Patty's Posse* (of zovele andere uitingen van populaire cultuur) kijk alsof het hoge cultuur is, en het beoordeel aan de hand van de vooral esthetische karakteristieken die daar een prominente rol spelen, moet die beoordeling negatief uitvallen. Maar dat is irrelevant, al was het maar omdat de liefhebbers er niet met die verwachting naar kijken. We beoordelen het journaal niet op de mate waarin het aan de eisen van het comedy-genre voldoet. Het lijkt me zinniger een programma als *Patty's Posse* te zien en serieus te nemen als wat het is. Dus niet als kunst, maar als populaire cultuur (en dus ook niet als 'tv-pulp', wat al een oordeel vooraf veronderstelt), en het te beoordelen op de merites daarvan.

8.

'Anders dan Reesink vermoedt maken ook liefhebbers van BZN of van de Senegalese zanger Youssou Ndoor onderscheid tussen "hoge" en "lage" cultuur, al zullen zij verschillende criteria aanleggen.'

Maarten Huygen in NRC Handelsblad, 2 augustus

Anders dan Huygen vermoedt, deel ik zijn vermoeden niet alleen, ik weet wel zeker dat het zo is. In *Inleiding televisiestudies* komt dit ook uitgebreid aan de orde, onder meer in het hoofdstuk over postmodernisme. Maar anders dan Huygen vermoedt, zullen er wel degelijk mensen bestaan die naast BZN ook Bach in hun cd-verzameling hebben staan, omdat zij er allebei iets in zien, uiteraard vanuit heel verschillende criteria. Dat is precies het punt: ze maken wel onderscheid tussen kunst en populaire cultuur in de zin dat ze de verschillen daartussen herkennen, maar niet tussen hoge *dus* waardevolle cultuur en lage *dus* waardeloze cultuur, omdat ze van beide iets geheel anders verwachten en krijgen. Ze maken dus nog wel onderscheid, maar dat is niet (meer) hiërarchisch van aard.

9.

'Het is onzin om te doen of alles van evenveel waarde is. Het leidt tot een enorme vervlakking.'

Paul Brill in VARA TV-Magazine, 26 juli

Ik ben het geheel met Brill eens: niet alles heeft evenveel waarde. Zijn gelijk is zelfs nog veel fundamenteler dan hij zelf wil doen geloven. Kijkers van hetzelfde programma kennen daar immers al volstrekt verschillende waarden aan toe. Wat voor de een heel veel betekent, is voor de ander waardeloos. Bestaat er dan zoiets als een 'juiste' waarde? Lijkt me lastig. Maar dat wil niet zeggen dat elke discussie over kwaliteit overbodig is. Integendeel, ook bij populaire cultuur lijkt het me van belang tot enige algemene beoordelingscriteria te komen. Daartoe worden in het voorlaatste hoofdstuk van *Inleiding televisiestudies* dan ook enkele aanzetten gegeven. Maar dat zijn wel andere criteria dan die van de traditionele scheiding tussen hoge en lage cultuur. Krampachtig daaraan vasthouden leidt alleen maar tot meer oppervlakkig denken over populaire cultuur.

10.

'Uiteindelijk proef ik er ook geen enthousiasme voor televisie uit, zoals een van beide auteurs, Maarten Reesink, in interviews wel eens laat blijken. Misschien moet de conclusie ook wel luiden dat televisie zich net zo slecht leent voor een wetenschappelijke benadering als film.'

Hans Beerekamp in Skrien 8, oktober

En zo is de cirkel rond: terwijl mij door bijna alle criticasters wordt verweten dat ik mij met een te groot enthousiasme op de (bestudering van) de populaire cultuur stort, verwijt Beerekamp ons als auteurs gebrek aan enthousiasme. Wat voor televisie geldt, geldt dus ook voor televisiestudies: het is lastig het iedereen maar de zin te maken. De suggestie van Beerekamp dat we niet duidelijk genoeg maken welke programma's wij zelf goed en slecht vinden, lijkt erop te wijzen dat hij van ons een soort televisiecanon verwacht. Maar dan zouden wij ons schuldig maken aan het paternalisme dat we zo veel pleitbezorgers van de hoge cultuur verwijten. Mijns inziens moet het uitgangspunt bij de beoefening van televisiestudies juist een afgewogen combinatie zijn van een algemeen enthousiasme voor het medium dat ook bij andere cultuurwetenschappen (muziek, theater, film) gewoon is, en een kritische blik voor de producten, waarmee deze eerst en vooral grondig worden geanalyseerd alvorens ze te beoordelen.

Inleiding televisiestudies, Joke Hermes en Maarten Reesink. Boom, Amsterdam 2003 [304 blz.]. ISBN 90 5352 837 7.